

ומשנינן: לעולם "לא יקחו" בא להזהיר את האשה הפסולה שהיא לא תנשא לכהן כשר. ומה שהוצרכנו ללימוד של "לא יקחו", ואין אנו לומדים כן מ"איש או אשה", כי —

אמר רב, שלדעתו יש ללמוד מהפסוק "איש או אשה", שהשוותה התורה את דיני האיש והאשה.

אי מזהיא, מהלימוד של "איש או אשה" — הוה אמינא שלא הוזהרה אף האשה אלא בלאו הוה בכל.

אבל לאו שאינו שוה בכל, כגון פסולה לכהן, לא הוזהרה בו אשה.

לכן קא משמע לן הכתוב "לא יקחו", שגם בלאו שאינו שוה בכל הוזהרה גם האשה.

והרי איסור טומאה של כהן למת, דלאו שאין שוה בכל הוא, ולפי תירוץ הגמרא, היה לנו לומר, שאי אפשר לאסור נשים כהנות בטומאה למת משום "איש או אשה" —

אלא, לכך הוצרך הכתוב למעט אותה מאיסור טומאה למת, מהמיעוט "בני אהרן" —

רק מטעמא שהתמעטו בנות אהרן במפורש מאיסור זה, דכתב רחמנא "אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו", ומלמד הכתוב "בני אהרן", ולא "בנות אהרן" — רק משום כך התמעטו ממנו בנות אהרן.

משום דהוה גמרינן, היינו לומדים לאסור טומאה למת אף לכהנות, על אף שהוא לאו שאינו שוה בכל, מ"לא יקחו". שמשמע ממנו, שהשוותה התורה את האשה לאיש בלאו של כהונה, על אף שהוא לאו אינו שוה בכל.

הא לאו הכי, אילולי התמעטו בנות אהרן במפורש — הוה אמינא שנשים כהנות חייבות שלא להטמא לקרוביהן.

והיינו אומרים, שאסרה התורה אף את האשה הכהנת בלאו של טומאה, למרות שהוא לאו שאינו שוה בכל. ולכן הוצרך הכתוב למעט את הכהנת מאיסור טומאה למת.⁽¹⁾

ומאי טעמא היה צריך הכתוב למעטן? — לאו, הלא הוא משום הלימוד דרב יהודה

איבא דאמרי:

1. מסיכום הסוגיא מתבאר, כי: א. "לא יקחו" — מלמד על פסולה שהיא אסורה לכהן. והוא אף יכול ללמד על כהנת

לא הוי עונש, הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אבל לא תעשה — בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא, נשים חייבות.

אמר להו רב פפא: תניתוה, שנינו את פתרון בעייתכם במשנה מפורשת במסכת קדושין, בתחלת פרק עשרה יוחסין — שלא הוזהרו! שכך שנינו במשנה שם:

עשרה סוגי "יוחסין" עלו מבבל, כשעלו בני הגולה מבבל עם עזרא הסופר, בסוף גלות בבל.

כהנים, לויים וישראלים, חללים, גרים וחרורים [עבדים משוחררים], וממזרים, נתינים [גבעונים שנתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים, ונתבאר דינם לעיל עט א], שתוקי ואסופי [ספק ממזרים הם, ומתבארים שם במשנה].

וכך הוא דינם לענין חיתון זה בזה:

א. כהנים, לויים, ישראלים — מותרין לבוא זה בזה.

ב. לויים, ישראלים, חללים, גרים, חרורים — מותרין לבוא זה בזה.

אבל כהנים, אסורים בחללות או בגיורות או בשפחות משוחררות.

ג. גירי, חרורי [עבדים משוחררים, שהם בכלל קהל גרים, ואינם קרויים קהל ה'], ממזרי, נתיני, שתוקי ואסופי — מותרים לבוא זה בזה.

לעולם בסברא אין לנו לחלק בין לאו שאינו שוה בכל ללאו השוה בכל. ובכל זאת איסור קיחה בפסולי כהונה ["לא יקחו"] שנוהג גם בנשים, איצטריכא ליה להשמיענו, כי לא נוכל ללמוד זאת מ"איש או אשה" —

כי סלקא דעתך אמינא, הייתי מעלה על הדעת, ליגמר, שיש ללמוד קיחה של פסולי כהונה מאיסור טומאה של כהן.

והייתי אומר, כשם שבטומאה למת, הנשים הכהנות אינן מוזהרות בה, כי איסור הטומאה למת הוא לאו שאינו שוה בכל, ולכן לא הזהירה בו התורה את הנשים —

הוא הדין שנשים שהן פסולות לכהונה, לא תהיינה מוזהרות שלא להנשא לכהן כשר, היות והאיסור הזה הוא לאו שאינו שוה בכל —

לכן קמשמע לן "לא יקחו", שהנשים הפסולות לכהונה, מוזהרות גם הן, שלא להנשא לכהנים כשרים.

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, איקלעו לעיר שכצנבו, לאתריה דרב אידי בר אבין [באו לעיר שכצנבו, מקומו של רב אידי בר אבין].

בעו מינייהו, שאלו בני המקום את רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע: האם הוזהרו הנשים הכשרות שלא להנשא לפסולין, או לא הוזהרו הנשים על כך?

שהיא אסורה לכהן. ויכול אף ללמד על כהנת שלא תיטמא למת. אך אינו יכול ללמד על כהנת שלא תינשא לפסול.

שאסורה להיטמא למת. אבל אינו מלמד על כהנת שלא תינשא לפסול. ב. "איש או אשה" — יכול ללמד על פסולה

ודיך רב פפא: ואילו כהנת לחלל, שהיא מותרת להנשא לו — לא קתני במשנה הזאת. ומוכח, שאפילו הכהנות, אסורות להנשא לחללים.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: ממשנה זו אין לך להוכיח, כי:

אין התנא מונה את כל סוגי היוחסין המותרים זה בזה, אלא רק כל היבא דהני נסבי מהני והני נסבי מהני [שהזכרים מהסוג האחד נושאים נקבות מהסוג השני, וזכרים מהסוג השני נושאים נקבות מהסוג הראשון], כגון לויים וישראלים, שהלויים נושאים ישראליות, והישראלים נושאים לוויית — רק אותם קתני במשנה שהם מותרים זה בזה!

אבל כהן, כיון דאילו בעי למינסב חללה [לו היה רוצה לשאת חללה] אסירא ליה, ורק הכהנת מותרת לינשא לחלל — לא קתני לו במשנה זו.

ולכן, אין להביא ראייה ממשנה זו שכהנת אסורה להנשא לחלל.

לאחר מכן, אתו, באו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, לקמיה לפני דרב אידי בר אבין.

אמר להו רב אידי בר אבין: דרדקי! [כינוי לתינוקות של בית רבן]

כתי אמר רב יהודה אמר רב: לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים!

שנינו במשנה: **שניות מדברי סופרים** — אין לה כתובה:

בעו מיניה בני המקום הנקרא "בירי" מרב ששת:

היתה היבמה אסורה באיסור "שניה" לבעל, ואולם לא היתה אסורה באיסור שניה ליבם, וייבמה היבם, ומת — האם יש לה כתובה מיבם, או לא?

ומפרשת הגמרא את צדדי הספק:

האם נאמר: כיון דאמר מר [במשנה לעיל לח א], בכתובתה של היבמה, כאשר מת היבם או גירשה אחר שייבמה, אינה נגבית מנכסי היבם, לפי שאשה הקנו לו מן השמים, ואין הוא חייב בכתובתה, אלא חיוב הכתובה הוא רק על נכסי בעלה הראשון, אחיו המת של היבם —

ואשה זו, שהיתה אסורה לבעלה הראשון משום שניה, אין לה לגבות כתובה מנכסי בעלה הראשון, ואם כן לית לה, אין לה כתובה כלל.⁽²⁾

או דילמא: כיון דכל יבמה, אילו לית לה, אם אין לה אפשרות לגבות כתובתה מנכסי בעלה הראשון [כאשר לא נשארו נכסים מהאח המת], תקינו לה רבנן שתגבה את כתובתה משני [מנכסי היבם, לאחר שייבמה, ומת או גירשה], כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה —

2. אף על פי שייבמה כשרה, שאינה יכולה לגבות כתובתה מנכסי בעלה הראשון, תקנו לה חכמים שתגבה כתובתה מנכסי היבם [רש"י].

שהרי **מכלל** זה שאתה אומר שלאשה זאת, האסורה על בעלה באיסור "שניה", לא מגיע כתובה אפילו מהיבם, למרות שהיא מותרת לו, כיון שהיתה אסורה על בעלה — אתה למד, **דאיבא**, שיש אשה אחרת, **דאית לה**, שיש לה כתובה **מיבם**!

והיינו, אשה שהיתה מותרת גם לבעלה וגם ליבם.

ותיקשי, שהרי ברישא של הברייתא נאמר שכתובתה היא רק על נכסי בעלה הראשון, ולא מגיע לה כתובה מן היבם!?

ומשנינן: **הסורי מיהסרא** בלשון הברייתא, **והבי קתני בה**:

כתובתה של כל יבמה, היא על נכסי בעלה הראשון.

אם כן, גם לזאת, **אית לה** כתובה מהיבם, שהרי אף היא אין לה כתובה מבעלה הראשון.⁽³⁾

אמר להו רב ששת לבני בירי: **תניתוה**, שנינו בברייתא מפורשת את הפתרון לשאלתכם:

דתניא: כתובתה של כל יבמה, היא על נכסי בעלה הראשון.

ואם היתה אסורה היבמה באיסור "**שניה**" **לבעל** — הרי **אפילו מהיבם**, שהיא מותרת לו, **אין לה כתובה**.⁽⁴⁾

ואכן, נפשטה הבעייה מהברייתא. אלא, שלשון הברייתא "אפילו מיבם אין לה", עדיין צריך ביאור —

הוא לכונסה בלי כתובה, ואינו חייב ליתן לה כתובה!

והחזון איש בסימן קכ"ה ס"ק ב' תמה, מדוע לא תקנו לה חכמים כתובה כמו לשאר הנשים, שהרי שקדו חכמים על תקנתן של בנות ישראל, ומצאו שאין העולם מתוקן אם תהיה האשה תחת בעלה בלא כתובה!?

ואם נאמר כדברי הראשונים, שהיות והאישות של היבום באה מחמת העבירה של הבעל הראשון, לכן לא חשו לה חכמים לתקן לה כתובה, אם כן למה חשו חכמים לתקן שאסור להשהותה תחתיו כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה! ? [ואכן זו היא דעת הרמב"ם שמותר לכונסה בלא כתובה, אך לשאר הראשונים קשה].

ותירץ החזון איש, שיש לחלק בין שני הנושאים.

כי חכמים לא יתקנו שיהיה חיוב מ"תנאי בית

3. רש"י. וכן ביאר הריטב"א את ספק הגמרא: האם משוים את זו שאין לה כתובה מנכסי בעלה מחמת איסור, כאילו אין נכסים לבעלה, ונותן לה היבם כתובה.

או שמא, לא תיקנו חכמים כתובה מיבם אלא כשהיא כשירה אף לבעלה, כשאיין לו נכסים. אך לא תיקנו לאשה האסורה על בעלה שתקבל כתובה מהיבם.

4. כתבו הרשב"א והריטב"א: כל זאת, כשבא עתה היבם להוציאה בגט, לאחר שבא עליה. אבל אילו רוצה עתה היבם לקיימה תחתיו, ודאי צריך הוא לכתוב לה כתובה מעצמו, שהרי אסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה.

וכך הכריע הרמ"א להלכה בסימן קס"ח סעיף 6. אך הגר"א [על השו"ע שם] דייק מלשון הרמב"ם שאם לא כתב לה היבם כתובה יכול

אין מקום לספק שכזה!

שהרי השהייה של אשה זו תחת בעלה, היא באיסור. וכל זמן שהיא שוהה תחתיו — בציווי של "עמוד והוצא את האשה מתחתך" קאי, עומד בעלה!

וכיון שהוא מצווה להוציאה שלא תשהה תחתיו, כיצד יתכן שמוזנות אית לה [מגיע לה ממנו]?!?

ומשנינן: לא צריכא, כך היתה בעייתו של רבי אלעזר:

מדובר כאן, בכגון שהלך הוא [הבעל לבדו] למדינת הים, ובאותה עת היא אינה שוהה תחתיו, ואינו עובר אז איסור, והוא לא עומד במצב שבו הוא מצווה "עמוד והוצא".

ולותה האשה מאדם אחר כסף כדי לקנות מזונותיה, ואבלה.

וכשחזר בעלה, היא תובעת ממנו כסף, כדי לפרוע את הלואתה עבור דמי המזונות שאכלה, בעת שהותו במדינת הים.

והספק הוא: מאי? האם צריך בעלה לתת לה כסף כדי שתוכל לפרוע את ההלוואה שנטלה עבור מזונותיה, בשעה שלא שהתה תחתיו באיסור?

ומפרשת הגמרא את צדדי הספק:

ואולם, אי לית לה, אם אין לה אפשרות של גביית הכתובה מנכסי בעלה הראשון — תקינו לה חכמים שתהיה לה כתובה מבעלה השני, היבם.

אך, ואם היתה אסורה משום "שניה" לבעל — אזי אפילו מיבם אין לה כתובה.

שנינו במשנה: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין וממזר — יש להן כתובה:

בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן:

אלמנה שהיתה נשואה לכהן גדול, וכמו כן גרושה וחלוצה שהיתה נשואה לכהן הדיוט —

האם יש להן מזונות מהבעל,

או אין להן מזונות מהבעל?

ודנה הגמרא מה היתה בעייתו של רבי אלעזר:

היכי דמי? באיזה ענין הסתפק בו רבי אלעזר אם יש להן מזונות או לאו?

אילימא דיתבה תותיה [אם הסתפק בשעה שהיא יושבת תחתיו], ותובעת מבית דין שיפסקו לה בית דין מזונות מכאן ולהבא (5) —

לה כתובה לפני שיקחנה, כדי שלא תהיה בעלתו בעילת זנות!

5. ריטב"א.

דין, שתקבל אשה כתובה גם ללא שכתב לה הבעל כתובה, כאשר האישות תחילתה באיסור, אצל הבעל. אבל, מאידך, לא יתכן להתיר לבעל לישא אשה בלא כתובה, ולכן חייב הוא לכתוב

האם נאמר: היות **מזוני** שחייב הבעל לאשה, **מתנאי כתובה נינהו**.

ומדאית לה **כתובה** [הואיל ויש לאשה הזאת, למרות איסורה לבעלה, כתובה] —

אית לה, יש לה ממנו גם **מזוני** [בשעה שהוא אינו עובר איסור בהשהייתה תחתיו].

או **דילמא**: רק **כתובה**, כיון דתכליתה הוא **למשקל ומיפק** [הכתובה שהיא נוטלת הרי תכליתה היא כדי לצאת מן הבעל], **לכן אית לה** [יש לה], כדי שתצא מתחתיו.

אבל **מזוני**, אם נחייבו לתת לה, יש לחוש **דלמא תיעכב גביה** [שמא תתעכב אצלו הלאה] אם יתן לה מזונות, והרי הוא מצווה ב"עמוד והוצא", ולכן מסתבר **שליה** [אין] לה מזונות ממנו.

אמר ליה, ענה רבי יוחנן לרבי אלעזר על שאלתו: **לית לה מזוני!**

ותמהה הגמרא: (6) **והתניא: יש לה מזונות!** ?

ומשנינן: **כי תניא היא**, שיש לה מזונות — **לאחר מיתה תניא**. שיושבת בביתו וניזונית מנכסיו עד שתנשא לאדם אחר, כיון שלאחר אין מניעה שתתעכב בביתו ותאכל מנכסיו.

אית דאמר [יש מי שאומר]: **כך אמר ליה**, ענה לו רבי יוחנן לרבי אלעזר:

תניא: יש לה מזונות.

ותמהינן: **הא ב"עמוד והוצא", קאי**, ואיך אפשר שיתחייב לתת לה מזונות! ?

ותמהה הגמרא על דחיית דברי רבי יוחנן: **ואלא, התניא** כברייטא במפורש כרבי יוחנן **שיש לה מזונות!** ?

ומשנינן: **כי תניא היא** שיש לה מזונות — **לאחר מיתה של הבעל**.

תנו רבנן: היתה האשה **אלמנה** הנשואה **לכתן גדול**, או **גרופה** ו**חלוצה** **לכתן הדיוט** —

קנסו את בעלה, כיון שהוא זה שמשדלה להנשא לו, וכפי שיבואר. ולכן אין לו את הזכויות שיש לבעל בנכסי אשתו. ולכן —

יש לה כתובה ממנו, כשיגרשנה או ימות, וכמו ששנינו במשנתנו. ולא קנסו אותה שתפסיד כתובתה, כדרך שקנסו באשה האסורה לבעלה באיסור "שניות" מדברי סופרים.

ויש לה החזר **פירות** מנכסי מלוג שאכל בעלה.

לפי שזיכו חכמים את הבעל לאכול את פירות נכסיה של אשתו תמורת החיוב שחייבוהו לפדותה אם נשבת.

ואשה זאת, שאינו חייב לפדותה אם נשבת, כיון שאינו יכול לקיימה לאשה כשיפדנה, שהרי לא קרינן בה "ואותבינך לי לאינתו" [אשיבך אלי, להיות אשתי], אין לו זכות אכילת פירות. ואם אכל, הוא חייב להחזיר את כל הפירות שאכל.

ויש לה **מזונות** — לאחר מיתת הבעל, וכפי שביארה הגמרא לעיל.

6. כתב הרשב"א, שלא רבי אלעזר הקשה לרבי יוחנן מהברייטא הזאת, שאם כן, מעיקרא למה

ויש לה החזר בלאות. חייב להחזיר לה הן הבלאות הקיימות עצמן, והן שחייב לשלם לה את ההפרש בין בגדים שלמים לבין הבלאות.

לפי שהיה אסור לו להשתמש בהם, היות ונשואיו היו בעבירה.

והיא פסולה מלאכול בתרומה, שהרי נתחללה בביאת כהן בפסולי כהונה.

ולדה אף הוא פסול [חלל].

וכופין אותו להוציא אותה, שהרי אסורה היא עליו.

אך אם היתה האשה אסורה על בעלה משום שניות, שהן מדברי סופרים, אז קנסו אותה, ולכן —

אין לה לא כתובה, לא פירות, לא מזונות, ולא בלאות.

והיא כשירה וולדה כשר.

ואולם — כופין אותו להוציא אותה, שהרי אסורה היא עליו.

אמר רבי שמעון בן אלעזר: מפני מה אמרו שאלמנה לכהן גדול יש לה כתובה, וקנסו אותו לשלם לה כתובתה על אף שאין לו בה

זכויות נישואין, ולא קנסוה שלא תקבל כתובתה, כשם שקנסו אותה בשניות מדברי סופרים?

מפני שעל ידי נישואין אלו הוא נעשה פסול לעבודה, וכפי ששינונו בבכורות: כהן הנושא נשים בעבירה — הרי הוא פסול לעבודה עד שידור ממנה הנאה.⁽⁷⁾

וכל מקום שהוא פסול והיא פסולה⁽⁸⁾ — קנסו אותו, את הבעל, שיתן כתובה.

פג-ב

כלומר, לא קנסו את האשה שלא יתן כתובה, אלא יתן לה כתובה כמו שנותנים לכל אשה.

כי אף על פי שקנסו את האשה האסורה משום "שנייה", שתפסיד את הכתובה, דוקא שם קנסו, משום שאם לא תהיה לה כתובה, היא תניח את הבעל, ותצא ממנו.

אבל כאן, גם אם תהיה לה כתובה, היא תניחנו, ותצא, כי היות והוא נפסל על ידה, תהיה קטטה ביניהם.

והוא הדין כשהיא נפסלת על ידו.⁽¹⁾

ומפני מה אמרו: "שניות לעריות", שאיסורן הוא מדברי סופרים — אין להן כתובה?

מפני שהוא כשר והיא כשרה, ונמצא שלא תניחנו ותצא, אם יהיה לה כתובה.

הסתפק? אלא זו היא קושיה של הגמרא. וראה דעת הריטב"א בד"ה או דילמא, ובד"ה איכא דאמרי.

7. רש"י.

במשנה ובברייתא מבואר שחלוצה [שאיסורה הוא רק מדרבנן] יש לה כתובה. והיינו משום דחלוצה פסולה לתרומה מדרבנן כמבואר

בהמשך הסוגיא, מה שאין כן שניה.

8. שהוא פסול או שהיא נפסלת. רש"י

1. רש"י. והתוספות כתבו: פירש בקונטרס שהוא פסול, שנושא אותה בעבירה.

ובין אם הוא פסול ובין אם היא פסולה, לא הפסידה את הכתובה, היות "דלא מרגלא